

Fond za ekologiju

Formiranje Fonda za ekologiju

Savremena finansijska tržišta imaju, pored depozitnih finansijskih institucija (komercijalne banke, institucije za štednju i kreditna društva), i nedepozitne finansijske institucije (osiguravajuće kompanije, investiciona preduzeća, finansijske kompanije i penzioni fondovi). Nedepozitne finansijske institucije u suštini predstavljaju finansijske posrednike. Puna finansijska konsolidacija privrede uslovljena je ustanovljavanjem nedepozitnih finansijskih institucija u Republici Srbiji.

Posmatrajući sa tog aspekta veoma je bitno radi unapređivanja i održavanja celokupnog ekološkog sistema formirati posebnu investicionu instituciju u formi fonda. Pri koncipiranju ovde ponuđenog rešenja za formiranje Fonda za ekologiju pošlo se od onoga što danas u savremenom razvijenom svetu postoji. Imajući u vidu kompatibilnost sa drugim tržišnim privredama potrebno je radi stvaranja uslova za koncentraciju i efikasnije korišćenje sredstava, konstituisati Fond u formi institucionalnog investitora.

Prema tome, Republički Fond za ekologiju mora poslovati po principu investicionog preduzeća. U cilju efikasnijeg poslovanja Fond će osnovati organizacione jedinice i izvan svog sedišta.

Institucionalnu strategiju Fonda opredeljivali bi: drugoročni izvori sredstava i rizičnost pojedinih plasmana. Fond bi morao biti pod sponzorstvom Republike, pošto bi ona izdvajala deo sredstava za njegovo finansiranje.

Poslovna politika Fonda mora se usklađivati sa planom i programom ekološkog razvoja Republike Srbije, a njena operacionalizacija vrši će se srednjoročnim i operativnim programima Fonda, uz saglasnost Vlade. Dakle, Ministarstvo zaštite životne sredine vrši će nadzor nad radom Fonda.

Poslovi i zadaci Fonda

Osnovni zadatak Fonda je da finansira efikasnu zaštitu prirodnih bogastava i celokupnog ekološkog sistema od opšteg interesa za Republiku. U tom cilju, sredstva Fonda koristi se, najvećim delom, za jačanje ekonomske motivacije za zaštitu prirodne sredine svih modaliteta vršenja usluga izvan matečni lokacije, u skladu sa priprijetnim zadacima u oblasti biosfere, ekosfere, ekosistema, predela, nacionalnih parkova i doktrina.

Prema tome, dva ključna zadatka su da:

- obezbeđuje sredstva za redovnu ekološku zaštitu,
- preduzima aktivnosti koji unapređuju efikasnost upotrebe kapitala kojim raspolaže.

U okviru pomenutih zadataka Fonda mora da obavlja sledeće poslove:

1. Istažuje mogućnost i pravce programsko-razvojne orijentacije pojedinih područja, indentifikuje i vrši javnu promociju programa i investicionih projekata koji bi se realizovali na području Republike.
2. Učestvuje u kreditiranju istraživanja retkih biljnih i životinjskih vrsta na pojedinim područjima.
3. Finanasira istraživanja zagađenosti vode, aerozagađenja i drugih ispitivanja na mikrolokaciji.
4. Finansira tehnološka rešenja zaštite prirodne sredine i pojedinih atraktivnih područja.
5. Zavisno od dostignutog stepena razvijenosti stepena područja raspoloživim resursima, prirodnih bogatstava, ukupnih uslova i vrsta programa, vrši selektivno snižavanje troškova investicija i upravljanja istraživanjem u dislociranim područjima, i to:
 - finansiranjem izrade investicionih eko-projekata i investicione tehničke dokumentacije,
 - beneficiranjem kamata na kredite odobrene za ekološka istraživanja od strane banaka, Fonda za ekologiju i iz drugih izvora, iz koji se sredstva odobravaju po tržišnim uslovima,
 - finansiranjem dela troškova zaštite prirodnih bogatstava, troškova rada na zaštiti raspoloživih resursa i transportnih troškova u periodu unapređivanaj pojedinih područja sa retkim biljnim i životinjskim vrstama u trahjanju od 2 do 3 godine,
 - stimulisanjem visokškolskih i visokokvalifikovanih kadrova za rad na ključnim mestima od značaja za ekološki sistem u celini,
 - organizovanjem tehničke i druge saradnje preduzeća i pružanjem raznih oblika tehničke pomoći, i dr.
6. Finansira naučna istraživanja i izradu studija od značaja za unapređivanje razvoja i pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, vrednovanje i zaštitu prirodne baštine, programe razvoja za potrebe očuvanja prirodne sredine od zagađenja i sl.
7. Prati, analizira i vrši kontrolu korišćenja sredstava Fonda, vodi evidenciju o tim sredstvima, kao i njihovom namenskom i teritorijalnom usmeravanju.
8. Brine se o koordiniranju aktivnosti Fonda Republike Srbije i drugih specijalizovanih organizacionih jedinica koje odlučuju na svojim lokalitetima izvan sedišta Fonda koji definiše njihova prava i obaveze.
9. Obezbeđuje stalno informisanje preduzeća o nameravanim investicijama o pojedinim područjima, uslovima i pogodnostima za realizaciju investicioni projekata.
10. Obavlja i druge poslove po odlukama Valade Republike Srbije.

Fond je dužan da najmanje jednom godišnje podnosi Vladi Republike Srbije izveštaj o svom radu, anagažovanju sredstava i ostalim efektima.

Izvori finansijskih sredstava

Fondu za ekologiju je potrebna finansijska snaga da bi mogao investirati veće ekološke projekte. Sredstva je moguće obezbediti zaduživanjem, iz ulaganja u kapital Fonda i iz drugih izvora.

Generalno posmatrano, rizik finansiranja investicije za investitora, i naročito zajmodavca, je manji što je učešće sopstvenih sredstava veće. Međutim, insitistiranje na sve većem sopstvenih sredstava u ekološke projekte navodi investitore na skromnije investicione alternative, pošto zamašniji projekti iziskuju više tuđih sredstava.

Kapital zamljotražioca predstavlja isključivi kriterijum ocene njegove kreditne sposobnosti. Ovaj kriterijum se primenjuje u analizi kreditne sposobnosti individualnih zajmotražilaca. Nepokretnosti i lako unovčiva imovina jesu kriterijum utvrđivanja visine kredita. U proceduri analize kreditne sposobnosti kapital se koristi kao veličina tzv. Neto vrednosti imovine vlasnika. Neto imovina utiče na utvrđivanje gornje granice kredita koji banka može dati zajmotražiocu (Fondu). U slučajevima kada postoji visoki rizik davanja kredita, treba nalaizirati strukturu imovine zajmotražioca kako bi se na taj način ocenila njihova vrednost u slučaju bankrotstva. Naime, kapital zajmotražioca kao faktor njegove kreditne sposobnosti ima odlučujući uticaj pri sklapanju kreditnih aranžmana sa bankom.

Za kreditera je ključni problem, ako je cena zadata, da plasira sredstva uz najmanji rizik da će ta sredstva biti vraćena. Ovaj problem može da se reši udruživanjem sa drugim kreditorima, što investitoru omogućava da dođe do željenih sredstava, ali da udeo konkretnog kreditera bude znatno manji. Za ovo postoje razne mogućnosti: kofinansiranje, konzorcijalno finansiranje, venture i sl. Suština je u tome, da se uključivanjem drugih kreditora smanji rizik pojedinačnog kreditora.

Osim domaćih i inostranih kredita i zajmova znatna sredstva za finansiranje projekata ekološke zaštite moguće je obezbediti uvođenjem na finansijsko tržište novih ekoloških vrednostnih papira. Prednosti ovakvog načina finansiranja su višestruke. Pored značaja za Fond koji bi bio emitent akcija i obveznica (čiji garant mora biti Republika Srbija), i koji bi njihovom prodajom obezbedio neophodna finansijska sredstva za potrebe unapređivanja životne sredine, uključujući i očuvanje prirodne baštine, pojava ekoloških hartija bi posebno unapredila vanberzansko i berzansko trgovanje, čime bi bio zadovoljen opšti društveni interes.

Drugim rečima emitovanjem i prodajom vrednostnih papira ekološki Fond bi mogao obezbediti izvesna finansijska sredstva, budući da se kao potencijalni kupci tj. investitori, mogu pojaviti pojedinci, banke, finansijski posrednici brokerskog ili dilerskog načina trgovanja, država i inostrani investitori. To znači investitori bi bili sva pravna i fizička lica kod kojih se nalaze raspoloživa novčana sredstva.

Isto tako mogao bi se obezbediti deo sredstava i preko banaka, odnosno drugih finansijskih organizacija, koje bi sredstva obezbeđivale emitovanjem i prodajom svojih blagajničkih zapisa za potrebe ekoloških projekata.

Konstantno i zanačajno alimentiranje Fonda bi se obezbedilo ukoliko se zakonski reguliše obaveza plaćanja takse kod onih industrijskih grana koje su veliki zagađivači okoline. Iznos takse mora vratiti u zavisnosti od stepena zagađivanja životne sredine naročito na gradskim lokalitetima, kao i na onim na kojima je ugrožen biljni i životnijski svet.

Takse se moraju uvesti i na korišćenje prirodnih resursa retkih biljnih i životnijskih vrsta, na pr. na lov, ribolov i sl.

Bitan izbor finansijskih sredstava za Fond bilo bi i obavezno plaćanje takse na korišćenje objekata u turističke svrhe. Ovde se misli na hotele okružene prirodnim bogatstvima.

Dakle, sredstva za poslovanje Fonda i finansiranje ekoloških projekata obezbeđivala bi se iz sledećih izvora:

1. sredstva iz budžeta Republike,
2. sredstva domaćih i inostranih kredita i zajmova,
3. sredstva ostvarena emitovanjem, odnosno prometom vrednostnih papira,
4. sredstva pribavljena na osnovu takse velikih industrijskih zagađivača,
5. sredstva po osnovu korišćenja retkih biljnih i životnijskih vrsta (takse na sakupljanje, lov, ribolov i sl.),
6. sredstva ostvarena po osnovu takse na korišćenje turističkih objekata okruženih prirodnim bogatstvima (šume, jezera, reke, nacionalni parkovi i sl.),
7. ostali izvori.

Koncept politike ekološke zaštite – ekološki fond

Ekološka zaštita se ne temelji na tržišnom principu, tj. cena te zaštite ne može odražavati retkost resursa niti osigurati njihovu optimalnu alokaciju kao što je to slučaj sa običnim robama i uslugama koje se promiseću na tržištu. Zaštita okoline i reduciranje obima njenog zagađenja je moguće izvesti posredstvom tri oblika zaštitne politike:

- Politike podsticanja (porezi i doprinosi stimulišu promenu tehnoloških i reprodukcionijskih postupaka sa ciljem da se dosegne neki optimalni nivo aero i hidro zagađenja).
- Politike regulisanja (uspostavljaju se određeni ekološki standardi koje ekonomski subjekti moraju ispoštovati i čije se ostvarivanje osigurava putem pravnih normi, a ne ekonomskim sredstvima).

- Politike svojinskih prava (proizvođač zagađenja i vlasnik zemljišta ugovaraju neki stepen zagađenja koji se ocenjuje socijalno optimalnim i koji se potom štiti standardnim sredstvima pravne zaštite).

Samo politika prva u nizu je ekonomske prirode, a ona može imati više varijanti:

1. Direktna promena cena ili troškova: uvode se porezi i doprinosi i tako opterećuju cene onih roba i usluga koji se definišu kao polutanti. Time se želi destimulisati proizvodnja okolnih neprijatnih artikala i podstaći njihova supstitucija;
2. Indirektna promena cena ili troškova, se na pr. ostvaruje posredstvom subvencija, povoljnih kredita, nižih kamatnih stopa i ubzane amortizacije i sl. sa ciljem da se podstakne uvođenje čiste tehnologije i proizvoda koji ne zagađuju okolinu;
3. Podrška tržištu postoji kada država ili javne institucije zadužene za zaštitu okoline preuzmu obavezu da organizuju tržište u onom njegovom segmentu koji može neposredno delovati na zaštitu okoline (na pr. organizovanje prerade sekundarnih sirovina, kompletni reprodukcioni lanac reciklaže starog papira, željeza i sl.).

Istraživanja sprovedena u državama OECD, krajem 80-ih godina, pokazuju da od svih mera ekonomske politike usmerenih na ekološku zaštitu, oko 50 % spada u kategoriju direktne promene cena, 30 % pripadaju subvencijama, a 20 % ostalim merama. Uzima se kao načelo da ukoliko proizvod ima visoki koeficijent elastičnosti na promenu cena utoliko potrošači mogu bez poteškoća preusmeriti potrošnju na supstitute – uvođenje ekološkog poreza (tj. opterećenje cena) može biti efikasno. Ekološki porez se može učiniti fiskalno neutralnim, tako što će se izvršiti poreska redistribucija, uz istovremeno premeštanje proizvodnje na proizvode niskog stepena zagađenja okoline.

U okviru varijante 3) – podrška tržištu moguće je aktivirati sistem povraćaja depozita. Osnovna ideja u vezi sa ovim sastoji se u sledećem. Uspostavlja se shema reciklaže proizvoda koji su podobni za reciklažu odnosno napuštanje proizvodnje onih proizvoda koji zagađuju okolinu i koji se zamenjuju supstitutima. U tom slučaju preduzeće – proizvođač stiče pravo na određenu stimulativnu naknadu. Dakle, naknada se isplaćuje za reduciranje ili izbegavanje zagađivanja okoline. Ukoliko to preduzeće ne radi, umesto naknade plaća određeni doprinos (ustvari, aktiviraju se mere iz okvira politika regulisanja).

Pomenuti mehanizam depozita bi mogao predstavljati jezgro koncepta Ekološkog Finansijskog Fonda čije bi alimentiranje bilo oslonjeno na emitovanje hartija od vrednosti (koje bi cirkulisale na finansijskom tržištu slično ostalim vrednosnim papirima)..